

تأثیر عوامل اجتماعی - فرهنگی بر تمایل به مصرف مشروبات الکلی در

میان جوانان استان کردستان

یعقوب احمدی^۱، محمد خالدیان^۲، وریا شیخ زکریایی^۳

تاریخ دریافت: ۹۵/۱۰/۰۵

تاریخ پذیرش: ۹۵/۱۱/۲۴

چکیده

زمینه و هدف: مصرف مشروبات الکلی یکی از ناهنجاری‌های اجتماعی است که عوامل بسیاری در گرایش شهروندان به آن مؤثر هستند. در سال‌های اخیر مصرف مشروبات الکلی نه تنها رشد قابل توجهی داشته بلکه به سنین پایین و جنس زن نیز سرایت گسترده داشته است. در این راستا، هدف مطالعه حاضر تبیین عوامل مؤثر بر تمایل به مصرف مشروبات الکلی در استان کردستان است.

روش: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش شامل جوانان ۱۸ تا ۲۹ ساله شهرهای بانه و سنندج هستند و حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۴۲ نفر برآورد شده و به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسش‌نامه محقق ساخته روا (بر اساس نظر خبرگان) و پایا (بر اساس ضریب آلفای کرونباخ = ۰/۸۷) بوده و داده‌ها با کمک نرم‌افزار «اس.پی.اس.اس» و آزمون همبستگی تحلیل شدند.

یافته‌ها و نتایج: نتایج نشان‌دهنده وجود ارتباط معنادار بین متغیرهای وضعیت آنومیک فردی، امید به آینده، در دسترس بودن مشروبات، پابندی دینی و سابقه مصرف خانوادگی و متغیر «گرایش به مصرف مشروبات الکلی» است. همچنین متغیرهای امید به آینده، کنترل و نظارت خانواده، پیوندهای افتراقی، پابندی دینی و مذهبی (فردی و خانوادگی)، حدود ۶۸ درصد از واریانس گرایش به مصرف مشروبات الکلی در جامعه هدف را تبیین می‌کنند.

کلیدواژه‌ها:

ناهنجاری، مشروبات الکلی، جوانان، کردستان، خانواده، پابندی دینی

۱. دانشیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه پیام نور، (نویسنده مسئول)، رایانامه yahmady2001@yahoo.com

۲. مربی گروه روانشناسی دانشگاه پیام نور

۳. مربی گروه علوم سیاسی دانشگاه پیام نور

مقدمه

ناهنجاری‌های اجتماعی یکی از پیچیده‌ترین مسائل بشر امروز است و کجروی پدیده‌ای است که در تمام جوامع گذشته و کنونی وجود داشته و دارد. با این وجود، دایمی و عمومی بودن به معنی یکسان و یک شکل بودن آن در بین آنها نیست، بلکه از جامعه‌ای به جامعه دیگر و از منطقه‌ای به منطقه دیگر و از زمانی به زمان دیگر تفاوت دارد. عوامل مختلفی هم در گرایش افراد به جرائم نقش دارند؛ به طور مثال به اعتقاد «کلارک و کرنیش» (۱۹۸۷)، بروز جرم بستگی به (۱) محیط اولیه و تربیت شخص، (۲) وضعیت اجتماعی-اقتصادی فرد، (۳) شرایط موجود زندگی شخص، (۴) بحران‌ها و اتفاقات زندگی فرد، (۵) عوامل شخصی و (۶) عوامل موقعیتی دارد (کرباسی و کیلیان، ۱۳۷۷: ۱۳۵-۱۳۶).

مصرف مشروبات الکلی یکی از این ناهنجاری‌های اجتماعی است که عوامل بسیاری در گرایش شهروندان به آن مؤثر هستند که از جمله می‌توان به بحث دسترسی آسان و ساده، تضعیف باورهای دینی و... اشاره کرد. همچنین، کشورهایی که از ساختار جمعیتی جوان برخوردار هستند بیشتر از سایر کشورها در معرض رفتارهای انحرافی، بحران‌های اجتماعی و تنوع و رشد جرایم و آسیب‌های اجتماعی قرار دارند و معمولاً گرایش به مصرف مشروبات الکلی در آنها به میزان زیادی بالا است. پژوهش‌های جهانی نیز نشان می‌دهد مصرف الکلی در میان جوانان به عنوان یکی از پرخطرترین رفتارها، سالانه موجب مرگ میلیون‌ها نفر و تحمیل میلیاردها دلار هزینه بر جوامع بشری می‌شود. بدیهی است در این کشورها برخورد با این پدیده از حساسیت ویژه‌ای برخوردار است (معبودیان، ۱۳۸۳: ۳۱).

در ایران، استان کردستان نسبت به سایر استان‌ها از نظر موقعیت جغرافیایی، به مکان مناسبی برای خرید و فروش و همچنین مصرف مشروبات الکلی تبدیل شده و این جوانان هستند که در میان سایر قشرهای جامعه به سوی مصرف مشروبات الکلی بیشتر تمایل دارند. بنابراین شناسایی علل و عوامل گسترش و ازدیاد این گرایش از سوی جوانان به مصرف مشروبات الکلی بسیار و مهم و ضروری است. آنچه در این میان حائز اهمیت است مصرف نسبتاً علنی

آن در محافل خانوادگی و دوستانه و حتی محافل نسبتاً رسمی تر مانند محیط های دانشجویی و یا دانش آموزی است. به هر روی، چنان که از آمار و شواهد و مستندات مختلف بر می آید، در سال های اخیر، تعداد معتادان به مصرف الکل افزایش و سن مصرف به الکل در کشور کاهش یافته است. در این راستا و با توجه به آنچه ذکر شد، این پژوهش درصدد پاسخگویی به این پرسش ها است :

وضعیت و تمایل به مصرف مشروبات در استان کردستان به ویژه دو شهر سنندج و بانه به چه صورت است؟

کدام عوامل سبب گرایش شهروندان شهرهای سنندج و بانه به مصرف مشروبات الکلی است و از میان عوامل مختلف کدام یک اثر بیشتری از خود به جای می گذارد؟

پیشینه پژوهش: پژوهش های خارجی و داخلی صورت گرفته در زمینه موضوع این پژوهش محدود بوده و اغلب معطوف به مطالعه و بررسی مصرف الکل زیر عنوان مواد مخدر بوده و موضوع الکل و گرایش شهروندان به مصرف الکل کمتر مورد توجه قرار گرفته است. در واقع، از آنجایی که پژوهش های مربوط به تبیین گرایش، اندک است، عمده پژوهش های مورد استفاده در این بخش متمرکز بر مصرف الکل هستند و پیشینه به پژوهش هایی معطوف شده است که صرف نظر از چارچوب نظری، گرایش به الکل و یا مصرف آن به عنوان متغیر وابسته مد نظر بوده است. در این رابطه، پژوهش ها نشان می دهد که مصرف مشروبات الکلی در میان جوانان در طی سال های اخیر افزایش یافته است به گونه ای که میزان مصرف دانشجویان دختر به اندازه دانشجویان پسر افزایش یافته است (گیل، ۲۰۰۲). در پژوهشی که بر روی دانشجویان آمریکا انجام شده است، نتایج نشان داده است بیش از ۱۴۰۰ دانشجوی در رده سنی ۱۸ تا ۲۴ سال به علت مصرف مشروبات الکلی و عوارض آن یعنی تصادفا با وسایل نقلیه جان خود را از دست داده اند (هینگ سون و هولند، ۲۰۰۲). همچنین بیش از ۵۰۰۰۰۰ دانشجوی دوره کارشناسی به شکلی غیر عمدی و تحت تأثیر مصرف مشروبات الکلی آسیب دیده اند و بیش از ۶۰۰۰۰۰ نفر مورد ضرب و شتم و حمله به وسیله یک دانشجوی که مشروب

خورده بوده، قرار گرفته‌اند (هینگ سون و وینتر و وچلر، ۲۰۰۵). مرکز اعتیاد و سلامت روانی، آمار مصرف مواد بین دانش‌آموزان اونتاریو را هر ۲ سال یک‌بار به مدت ۳ دهه گردآوری کرده و برای این منظور از روش خودارزشیابی بی‌نام برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده کرده است. اطلاعات نشان می‌دهد که ۶۴/۷ نوجوانان کلاس ۷-۱۲، تجربه مصرف الکل را در طول زندگی خود داشته‌اند. بررسی دانش‌آموزان اونتاریو نشان می‌دهد که میزان مصرف (به‌استثنای مصرف استنشاقی) با بالا رفتن سن، افزایش می‌یابد و شیوع آن در دختر و پسر مشابه است. این بررسی پیمایشی همچنین گزارش می‌دهد که ۲۶/۳ درصد از دانش‌آموزان کلاس ۷-۱۲ سابقه نوشیدن مشروبات الکلی (۵ بار نوشیدن یا بیشتر در یک وعده) طی ۴ هفته قبل از انجام پژوهش را ذکر کرده‌اند. «الگوی مصرف الکل و رانندگان آسیب‌دیده از الکل در آمریکا» عنوان پژوهشی است که توسط فلاورز (۲۰۰۶) انجام شده است. نتایج این پژوهش نشان داد که یک رابطه قوی بین نوشیدن شراب و رانندگان آسیب‌دیده از شراب وجود دارد. بیشتر رانندگان آسیب‌دیده از الکل از افرادی بودند که به الکل معتاد نبوده یا از جمله مصرف‌کنندگان مداوم مشروبات نبودند (فلاورز، ۲۰۰۶: ۲۸۳).

همچنین، پژوهشی که پیرامون میزان شیوع مصرف مواد محرک، انواع داروهای روان‌گردان، الکل و سیگار بر روی ۸ هزار جوان ۱۵ تا ۳۵ سال مناطق ۲۲ گانه تهران صورت گرفته است، نشان می‌دهد که متوسط سن مصرف الکل به ۲۰ سال رسیده و ۲۶/۵ درصد از جوانانی که به مصرف الکل روی آورده‌اند، سابقه مصرف این گونه مشروبات در خانواده خود را داشته‌اند (حمدیه و همکاران، ۱۳۸۷). حق دوست نژادقادری، صابری‌نیا، اسماعیلی و امامی (۱۳۹۳) در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی وضعیت و علل مصرف مشروبات الکلی: مطالعه موردی همه‌گیری مسمومیت مصرف الکل در رفسنجان» به صورت گذشته‌نگر و تلفیقی در دو مرحله کمی و کیفی که شامل مطالعه میدانی همه‌گیرشناختی مصرف الکل و مصاحبه کیفی با خبرگان بود، به بررسی پدیده الکلیسم و پیامدهای آن پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که تمام مصرف‌کنندگان مرد بودند و ۹۰ درصد، سابقه مصرف الکل داشتند. به علاوه ۹۰ درصد از

مسمومین، دلیل مصرف الکل را بیکاری و نداشتن سرگرمی قلمداد کردند. نتایج کیفی نیز نشان دادند که در بعضی زیرگروه‌های جامعه، باورها و ارزش‌ها به سمت مادی‌گرایی و فردگرایی در حال تغییر بوده و شبکه‌های مجازی و ماهواره‌ها موجب تشدید بیشتر ضعف‌های اجتماعی شده است. سوء مصرف الکل در جامعه مورد مطالعه به عنوان یک آسیب اجتماعی شناخته شد که دارای یک شبکه علت پیچیده اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است و عوارض امنیتی و سلامتی سنگینی برای جامعه دارد. در این راستا، اقدامات درمانی و انتظامی در سطح فردی مؤثر نبوده و باید بر اقدامات اجتماعی پیشگیرانه تأکید شود (حق دوست و همکاران، ۱۳۹۳). همچنین نتایج پژوهش دیگری که بر روی ۵۲۳۱ نفر دانشجوی در ۲۱ دانشگاه کشور صورت پذیرفته است، بیانگر آن است که ۴۷/۶ درصد از دانشجویان فوق‌ابراز داشته‌اند به میزان زیاد و خیلی زیاد مشروبات الکلی را به صورت تفریحی مورد استفاده قرار می‌دهند و ۲۸/۸ درصد از دانشجویان نیز اعلام داشته‌اند که در حد زیاد و خیلی زیاد به مشروبات الکلی اعتیاد دارند (حق دوست و همکاران، ۱۳۹۳). همچنین مطالعه وضعیت دانشجویان در حوزه مصرف و عوامل مؤثر بر آن در هفت دانشگاه شهر تهران، دانشگاه کرمان و دانشگاه فردوسی مشهد (۱۳۸۴-۱۳۸۵) نشان داد که بسیاری از دانشجویان پیش از ورود به دانشگاه به مصرف مواد روی می‌آورند، اما در عین حال درصد قابل توجهی نیز مصرف مواد را برای اولین بار بعد از ورود به دانشگاه تجربه می‌کنند (طارمیان و مهریار، ۱۳۸۷). همچنین نتایج حاکی از آن بود که مصرف مواد در بین گرایش‌های مختلف تحصیلی و رشته‌های دانشگاه متفاوت است. از سوی دیگر در پژوهشی مهمترین دلایل مصرف مشروبات گذراندن اوقات با دوستان، تجربه کردن، فراموشی مشکلات و رهایی از اضطراب عنوان شده است (سراج‌زاده، ۱۳۸۶).

مبانی نظری: «مرتون» جامعه‌شناس آمریکایی با بررسی نظریات مختلف در مورد ناهنجاری، الگوی نظری خویش را در تجزیه و تحلیل انحراف اجتماعی ارائه می‌دهد. نظریه مرتون در مقابل نظر کسانی است که ریشه کج رفتاری را به کنش‌های غریزی در وجود فرد مربوط

می‌دانند و معتقدند چنانچه نیروی نظم و نظارت اجتماعی کشتش‌های غریزی را کنترل نکنند، کج‌رفتاری روی می‌دهد. به نظر مرتون، ساخت اجتماعی در مراحل خاص شرایطی را فراهم می‌کند که شکستن قواعد حقوقی پاسخ طبیعی محسوب می‌شود (سخاوت، ۱۳۷۷: ۵۰). مرتون در تحلیل خود نشان می‌دهد که چگونه ساختار و فرهنگ جامعه دچار انحراف می‌شود. تأکید بیش از حد جامعه آمریکایی بر اهداف به قیمت زیر پا گذاشتن راه‌های متعارف کسب موفقیت، تمایل به ناهنجاری را ایجاد کرده و این تمایل برای ایجاد انحراف فشار وارد می‌سازد؛ فشاری که به پایگاه شخص در ساختار اجتماعی بستگی خواهد داشت (محسنی تبریزی، ۶۷: ۱۳۸۳).

نظریه برچسب‌تاحدودی در تقابل با مباحث ساختی - کارکردی مرتون در رابطه با کج‌رفتاری تدوین شد. برطبق این نظریه، انحراف به‌عنوان فرایندی توجیه می‌شود که در آن برخی از افراد موفق می‌شوند برخی دیگر را منحرف تعریف کنند. این نظریه بر نسبی بودن انحراف تأکید دارد و ادعا می‌کند که یک شخص یا یک عمل زمانی انحرافی می‌شود که «برچسب» انحراف توسط دیگران بر آن زده شود. این نظریه تأکید می‌کند که نفس رفتار، منحرفان را از غیرمنحرفان متمایز نمی‌سازد بلکه اعمال اعضای جامعه است که این تمایز را ایجاد می‌کند. این اعضا برخی از رفتارهای انحرافی را تفسیر کرده، برچسب انحرافی را به افراد نسبت می‌دهند (ستوده، ۱۳۷۳: ۴-۱۴۳). به نظر این دسته از جامعه‌شناسان مطالعه در ماهیت جرم مهم‌تر از علل آن است. آن‌ها جرم را فرآیندی می‌دانند که در هر جامعه‌ای حضور دارد و آن را امری بهنجار به‌شمار می‌آورند (سخاوت، ۱۳۷۷: ۹۸).

«ادوین لمرت» در رابطه با نحوه تبدیل انحراف اولیه به انحراف ثانوی بر آن است که بین شخص و نیروهای متعدد کنترل اجتماعی نوعی ارتباط دوسویه و تعاملی وجود دارد. انحراف اولیه، مجازات اجتماعی را به دنبال دارد و هنگامی که جامعه شخصی را منحرف می‌داند و یا برچسب منحرف را به او می‌زند سرانجام نقشی انحرافی را می‌پذیرد و آگاهی از منحرف بودن در او درونی می‌شود و در نتیجه انحراف ثانوی تحقق می‌یابد (ممتاز، ۱۳۸۱).

«کلوارد و اهلین» در نظریه «فرصت‌های نابرابر» مدعی‌اند که کج‌رفتاری‌ها به این دلیل رخ می‌دهند که تمام افراد قادر به نیل به هدف مورد قبول جامعه (موفقیت اقتصادی) از راه مشروع (سخت‌کوشی) به‌ویژه از راه کسب صلاحیت‌های تحصیلی نیستند. این متفکران بر آنند که دلیل این امر ناهمخوانی و ناهماهنگی میان آرزوهای اقتصادی و مادی نوجوانان طبقه کارگر و نبود ابزارها و وسایل نیل به این اهداف است. به عبارتی آنان صلاحیت‌های لازم را برای شروع حرفه‌ای مشروع که موجب موفقیت اقتصادی آنان شود بدست نمی‌آورند، در واکنش به این وضع نوجوانانی که بیشتر از دیگران در خطر مجرم شدن قراردارند، شق دیگری از اقتدار را در مقابل اقتدار دولت ایجاد می‌کنند. این نظریه، قانون‌شکنی را بیشتر از جانب زنان و مردان طبقه کارگر دانسته که براساس نوع و میزان دسترسی به اهداف توزیع می‌یابند (کلوارد و اهلین، ۱۹۶۱). به نظر این دو صاحب‌نظر، انواع فرصت‌های نامشروع و توزیع آنها، محتوای خرده فرهنگ بزهکار را تعیین می‌کند، این خرده فرهنگ خود را در سه شکل مختلف نشان می‌دهد: خرده فرهنگ جنایی، خرده فرهنگ ستیزه‌جو و خرده فرهنگ انزواطلب یا گوشه‌گیر.

خرده فرهنگ‌های جنایی قاعدتاً در مناطقی به وجود می‌آیند که در آنها الگوی تثبیت شده‌ای از جنایت سازمان یافته بزرگسالان وجود داشته باشند؛ در چنین مناطقی موقعیت‌هایی برای نوجوانان فراهم می‌شود تا اعمال تبه‌کاری را فراگیرند، در این محیط‌ها مهارت‌های جنایی، ارزش‌های انحرافی و «الگوهای نقش جنایی» عرضه می‌شود. آنانی که به گونه‌ای موفقیت‌آمیز برحسب این ارزش‌های انحرافی عمل می‌کنند، فرصت خواهند داشت تا در سلسله مراتب جنایی حرفه‌ای ارتقاء یابند، آنها به ساختار فرصت غیر قانونی دسترسی دارند. خرده فرهنگ‌های جنایی عمدتاً به جنایت‌هایی مربوط می‌شود که سودجویانه هستند و پاداش مالی در بر دارند (هارالامبوس، ۲۷: ۱۳۷۰). خرده فرهنگ ستیزه‌جو به زد و خورد و گریز گرایش دارد و قاعدتاً در مناطقی پدید می‌آید که در آن جوانان و نوجوانان فرصت ناچیز و قلیلی برای دسترسی به ساختارهای فرصت غیر مشروع در اختیار دارند. در این

مکان‌ها تبهکاری سازمان یافته بزرگسالان در حدی نیست که نوجوانان بتوانند با فراگیری شیوه تبهکاری از نرده‌بان غیر قانونی برای کسب موفقیت بالا روند، در چنین مناطقی معمولاً جمعیت بسیار زیاد است و یگانگی و همبستگی وجود ندارد، لذا از رشد خرده فرهنگ جنایی پایدار جلوگیری می‌کند، به این شکل، راه دسترسی از طریق فرصت‌های قانونی و غیر قانونی ساختاری مسدود است. واکنش در مقابل این وضعیت، تولید خشونت است، این حصول به جهت پاسخگویی به محرومیت تلقی می‌شود (امانت، ۱۰۸: ۱۳۷۳). سرانجام «کلواراد و اهلین» واکنش انزوای را بر حسب ساختارهای فرصت قانونی و غیرقانونی تجزیه و تحلیل می‌کنند. آن‌ها عقیده دارند که برخی از نوجوانان طبقه پایین اجتماعی، نوعی خرده فرهنگ انزوا طلبی به وجود می‌آورند که بیشتر پیرامون مصرف غیر قانونی داروهای مخدر شکل می‌گیرد، زیرا آنها از طریق راه‌های قانونی و غیر قانونی نتوانسته‌اند موفقیتی کسب کنند، به این ترتیب، دچار دو نوع شکست شده‌اند، یکی اینکه نتوانسته‌اند از راه‌های قانونی موفق شوند، دیگر اینکه در ایجاد فرهنگ‌های جنایی یا سبزه جویانه ناکام مانده‌اند. از این رو به‌عنوان تبهکاران یا بزهکاران ناموفق، انزوای طلبی پیشه می‌کنند (هارالامبوس، ۲۷: ۱۳۷۰).

نظریه قدرت سه دلیل عمده برای وجود گرایش به انحراف ارائه کرده است: ۱- انگیزه کج رفتاری قدرتمندان قوی تر است چون آمال و آرزوهایشان نوعاً بسیار بیشتر و بلندتر از آرزوی محرومان است (نوعی احساس محرومیت نسبی دارند)؛ ۲- قدرتمندان فرصت‌های انحرافی بیشتری دارند یعنی در استفاده نامشروع از فرصت‌ها دست قدرتمندان بازتر است و ۳- قدرتمندان در معرض کنترل اجتماعی ضعیف‌تری هستند، در نتیجه انگیزه قدرتمندان در ارتکاب کج رفتاری تقویت می‌شود (تیو، ۲۰۰۱: ۵۰).

نظریه «ادوین ساترلند» با عنوان پیوند افتراقی بر این نکته دلالت دارد که فرایند یادگیری رفتار مجرمانه به وسیله دوستان فرد مجرم تعیین می‌شود و جرم زمانی رخ می‌دهد که موقعیت مناسب آن برای عامل رفتار پیش آید (سخاوت، ۱۳۷۷: ۵۸-۵۶). «اکرز» نیز با تأسی از نظریه

ساترلند، کج رفتاری را محصول یادگیری اجتماعی می‌داند. به نظر اکرز، نظریه‌اش با نظریه کنترل اجتماعی انطباق بیشتری دارد. او معتقد است که گسسته شدن جوان از جامعه امکان انحراف را فراهم می‌کند (ممتاز، ۱۲۵: ۱۳۸۱). به باور او، تنها فقدان حضور نظارت اجتماعی باعث کج رفتاری نمی‌شود، بلکه مسأله این است که افراد در شرایط متفاوتی قرار می‌گیرند که ممکن است پاداش‌های گوناگونی دریافت کنند (ممتاز، ۱۳۸۱: ۱۲۶). علاوه بر آن، فرضیه اصلی در نظریه کنترل اجتماعی در این راستا قرار دارد که افراد به طور طبیعی تمایل به کج رفتاری دارند و اگر تحت کنترل قرار نگیرند چنین می‌کنند و کج رفتاری افراد بیش از آنکه ناشی از نیروهای محرک به سوی نابهنجاری باشد، محصول عدم ممانعت است. زیرا آنچه موجب کج رفتاری است، فقدان همان چیزی است که باعث هم‌نوایی می‌شود. به عبارتی آنچه موجب هم‌نوایی است اعمال کنترل اجتماعی بر افراد است که مانع کج رفتاری می‌شود. بنابراین فقدان یا ضعف کنترل اجتماعی، علت اصلی کج رفتاری است (صدیق‌سروستانی، ۱۳۶۷: ۲۰-۱۹).

«هیرشی» بر این باور است که کج رفتاری زمانی روی می‌دهد که پیوند میان فرد و جامعه ضعیف یا گسسته شود. او چهار عنصر اصلی دلبستگی، تعهد، درگیری و اعتقاد (ایمان) را باعث پیوند بین فرد و جامعه می‌داند (ستوده، ۱۳۸: ۱۳۸۳). نظریه هیرشی نقش متغیرهای خانوادگی را برجسته می‌سازد. او بر آنست که کسی که علقه اجتماعی محکمی به گروه‌های اجتماعی نظیر خانواده و مدرسه دارد به احتمال کمتری دست به اعمال بزهکارانه می‌زند. وی استدلال می‌کند که هر چه فرد به خانواده و محیط بیشتر احساس وابستگی و تعلق کند، احتمال کج روی‌اش کمتر خواهد بود. هر چه تعهدات اجتماعی‌اش بیشتر باشد به احتمال کمتری به رفتارهای نابهنجار دست خواهد زد و هر چه در فعالیت‌های اجتماعی/اقتصادی جامعه درگیرتر و مشغول‌تر باشد، فرصت کمتری برای پرداختن به رفتارهای ناهنجار خواهد داشت. همچنین به نظر هیرشی، افراد معتقد و پایبند به اصول و قوائد اخلاقی، کمتر از کسانی که اعتقاد و پایبندی چندانی به این اصول ندارند، از مقررات و قوانین تخطی می‌کنند

(هاگان، ۱۹۸۸: ۱۶۵). بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که بر مبنای این نظریه، هر چه افراد کمتر وابسته، متعهد، درگیر و معتقد باشند، پیوند آنها با جامعه سست‌تر است و احتمال کج رفتاری شان بیشتر خواهد شد (ممتاز، ۱۲۳: ۱۳۸۱). بر این اساس، می‌توان از نظریه هیرشی چنین استنباط کرد که گرایش به مشروبات الکلی نیز همانند سایر اشکال کج رفتاری معلول کاهش و فقدان کنترل اجتماعی است. به گمان وی زمانی که کنترل اجتماعی تضعیف می‌شود، یکپارچگی دستخوش زوال و نقصان شده که این خود به کاهش اقتدار ناشی از یکپارچگی منجر شده و بالاخره در اثر آن توانایی پیشگیری مؤثر از بزهکاری نقصان یافته و احتمال بروز کج رفتاری افزایش می‌یابد. در همین زمینه، «ایوان نای» معتقد است که مهمترین عامل رفتار بزهکارانه، ناکافی بودن کنترل اجتماعی است. کنترل اجتماعی مفهوم گسترده‌ای است که کنترل‌های مستقیم اعمال شده از طریق ابزارها و وسایل بازدارنده و مجازات‌ها، کنترل درونی یا آنچه وجدان نامیده می‌شود، کنترل غیرمستقیم مرتبط با سیمای ظاهری رفتار والدین، دیگران و نیز ابزارهای مشروع و قابل دسترسی ارضای نیازها را شامل می‌شود (ولد و برنارد، ۱۹۸۶: ۲۳۵). «رکلس» یکی دیگر از صاحب نظران نظریه کنترل اجتماعی، معتقد است که عضویت در گروه و روابط متقابل اجتماعی تعیین کننده نوع رفتار در شرایط خاص زندگی است. تکیه و تأکید او بیشتر بر عناصری از زندگی گروهی است که فرد را از کشیده شدن به سوی انحراف و کجروی باز می‌دارد. از این دیدگاه، رکلس کجروی را ناشی از ناتوانی و کارکرد سیستم فشاری می‌داند که تأمین کننده رفتار بهنجار در بعضی افراد خاص و بدلیل منزلت‌های اجتماعی آنان است (محسنی تبریزی، ۹۲: ۱۳۸۳). بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که در نظریه رکلس گرایش به مشروبات نیز همانند اشکال دیگر کج رفتاری و کجروی، معلول تضعیف کنترل‌های بیرونی (اجتماعی) و درونی (فردی) و تعامل میان آنها است. بر اساس نظریه‌ها و مبانی نظری مطرح شده فرضیه‌های زیر برای این پژوهش تدوین شده‌اند:

بین وضعیت آنومیک افراد و گرایش به مصرف مشروبات الکلی رابطه وجود دارد.

- بین متغیرهای زمینه ای (سن، جنس، شغل و...) و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی رابطه وجود دارد.
- بین امید به آینده جوانان و تمایل آنها به مصرف مشروبات الکلی رابطه وجود دارد.
- بین وضعیت اجتماعی- اقتصادی خانواده های جوانان و گرایش آنان به مشروبات الکلی رابطه وجود دارد.
- بین دسترسی به مشروبات و تمایل به مصرف آن رابطه وجود دارد.
- بین نوع تربیت خانوادگی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی رابطه وجود دارد.
- بین پیوندهای افتراقی جوانان و گرایش آنها به مصرف مشروبات الکلی رابطه وجود دارد.
- بین پایبندی دینی و مذهبی (فردی و خانوادگی) و گرایش به مصرف مشروبات الکلی رابطه وجود دارد.
- بین سابقه مصرف خانوادگی و گرایش جوانان به مشروبات الکلی رابطه وجود دارد.

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا توصیفی- پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش شامل جوانان ۱۸ تا ۲۹ ساله شهرهای بانه و سنندج هستند. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۴۲ نفر برآورد شد و برای انتخاب آنها از روش نمونه گیری خوشه ای چندمرحله ای به شکل متناسب استفاده شده است. ابزار گردآوری داده ها پرسش نامه محقق ساخته روا (نظر خبرگان) و پایا (آلفای ۰/۸۷) بوده و داده ها با کمک نرم افزار «اس.پی.اس» و آزمون همبستگی تحلیل شدند.

یافته ها

یافته های توصیفی: در این بخش، ویژگی های جمعیت شناختی جامعه پژوهش ارائه می شود. بررسی این ویژگی ها نشان می دهد که ۵۲/۳ درصد پاسخگویان این پژوهش مرد و

۴۷/۷ درصد زن بوده‌اند. میانگین سنی پاسخگویان ۲۸ سال بوده است. بیشتر پاسخگویان میزان تحصیلات خود را دیپلم و لیسانس اظهار کرده‌اند و بخش عمده‌ای از آنها (حدود ۶۸ درصد) به لحاظ پایگاه اجتماعی - اقتصادی در طبقه متوسط قرار داشته‌اند. میانگین نمرات گویه‌های مربوط به تمایل به مشروبات، ۲۰/۷ به دست آمد. در این زمینه، نمره ۵۰ بیانگر میزان بالای گرایش به مصرف و نمره ۱۰ بیانگر نبود گرایش است. بر این اساس می‌توان عنوان کرد که میزان گرایش به مصرف شهروندان مورد مطالعه، تقریباً بالاتر از متوسط نمره‌ها بوده است. در جدول ۱، آماره‌های توصیفی وضعیت مصرف و گرایش به مشروبات الکلی ارائه شده است.

جدول ۱. آماره‌های توصیفی وضعیت مصرف مشروبات و گرایش به مصرف مشروبات الکلی و سایر

متغیرهای پژوهش

متغیر	حداقل آماره	حداکثر آماره	میانگین	انحراف معیار	وضعیت
وضعیت مصرف مشروبات و گرایش به مصرف مشروبات الکلی	۱۰	۵۰	۳۸/۷	۶/۶	بالاتر از متوسط
وضعیت آنومیک فردی	۱۰	۵۰	۲۹/۴	۵/۴	بالاتر از متوسط
وضعیت نگاه پاسخگویان به آینده	۷	۳۵	۱۹/۸	۳/۹	بالاتر از متوسط
وضعیت دینداری پاسخگویان	۶	۳۰	۱۱/۸	۴/۷	پایین‌تر از متوسط
وضعیت حرکت پاسخگویان از رویکردهای دینی سنتی به سکولار	۱۰	۵۰	۳۳/۱	۳/۸	بالاتر از متوسط
وضعیت میزان کنترل و نظارت خانواده پاسخگویان بر رفتار فرد	۱۰	۵۰	۲۹/۸	۴/۹	بالاتر از متوسط

با توجه به یافته‌های جدول ۱، میانگین متغیر وضعیت آنومیک در نمونه مورد مطالعه ۲۹/۴ (از حداقل نمره ۱۰ و حداکثر ۵۰) است که بیانگر این است که وضعیت آنومیک شهروندان در سطح تقریباً بالاتر از متوسط است. میانگین به دست آمده برای متغیر کنترل و نظارت خانواده در نمونه مورد مطالعه ۲۹/۸ (از حداقل نمره ۱۰ و حداکثر ۵۰) است که بیانگر آن

است که این میزان در سطح تقریباً بالاتر از متوسط است .

یافته های استنباطی: در این بخش با کمک آزمون های آماری، فرضیه های پژوهش بررسی

و آزمون می شود. در جدول ۲ نتایج آزمون فرضیه های پژوهش ارائه شده است .

جدول ۲. نتایج آزمون فرضیه های پژوهش

شماره	متغیر مستقل	متغیر وابسته	آزمون مورد استفاده	مقدار آزمون و معنی داری	جهت رابطه	نتیجه
۱	آنومیک فردی	گرایش به مصرف مشروبات الکلی	پیرسون	($r = 0/202$) ($Sig = 0/000$)	مستقیم	تأیید فرضیه
	جنسیت		T	($T = 4/418$) ($Sig = 0/000$)	-	تأیید فرضیه
	سن		پیرسون	($r = -0/189$) ($Sig = 0/000$)	معکوس	تأیید فرضیه
	تاهل		T	($T = 2/186$) ($Sig = 0/000$)	-	تأیید فرضیه
	تحصیلات		F	($F = 0/789$) ($Sig = 0/579$)	-	رد فرضیه
	وضع فعالیت		T	($T = 0/439$) ($Sig = 0/661$)	-	رد فرضیه
	نوع شغل		T	($T = 1/058$) ($Sig = 0/291$)	-	رد فرضیه
	شهر محل سکونت		T	($T = 3/361$) ($Sig = 0/000$)	-	تأیید فرضیه
	امید به آینده		پیرسون	($r = -0/190$) ($Sig = 0/000$)	معکوس	تأیید فرضیه
	۳		وضعیت اجتماعی- اقتصادی		پیرسون	($r = 0/07$) ($Sig = 0/119$)
۵	دسترسی راحت و ارزان به مشروبات		پیرسون	($r = 0/256$) ($Sig = 0/000$)	مستقیم	تأیید فرضیه
۶	کنترل و نظارت خانواده		پیرسون	($r = -0/268$) ($Sig = 0/000$)	معکوس	تأیید فرضیه
۷	پیوندهای افتراقی افراد		پیرسون	($r = 0/322$) ($Sig = 0/000$)	مستقیم	تأیید فرضیه
۸	پایبندی دینی و مذهبی		پیرسون	($r = -0/342$) ($Sig = 0/000$)	معکوس	تأیید فرضیه
۹	حرکت از رویکردهای دینی سنتی به سکولار		پیرسون	($r = 0/400$) ($Sig = 0/000$)	مستقیم	تأیید فرضیه
۱۰	سابقه مصرف خانوادگی الکل		T	($T = 9/01$) ($Sig = 0/000$)	-	تأیید فرضیه

از یافته‌ها همچنین استنباط شد که میانگین مصرف مشروبات الکلی در مردان با میانگین ۲۲/۳ بیشتر از زنان با میانگین ۱۸/۹ است. هر چه میزان سن افراد بالاتر باشد به همان اندازه میزان تمایل آنان به مصرف مشروبات الکلی نیز کمتر می‌شود. میانگین مصرف مشروبات الکلی در مجردان با میانگین ۲۱/۸۵ بیشتر از متأهلان با میانگین ۱۹/۸۱ است. گرایش پاسخگویان به مصرف مشروبات الکلی با توجه به سطح تحصیلات آنان تفاوتی ندارد. میانگین مصرف مشروبات الکلی در شاغلین با میانگین ۲۰/۷۹ تفاوتی با پاسخگویان غیرشاغل با میانگین ۲۰,۴۷ ندارد. میانگین مصرف مشروبات الکلی در پاسخگویان دارای شغل آزاد با میانگین ۲۱/۱۲ تفاوت معناداری با پاسخگویان دارای شغل دولتی با میانگین ۲۰ ندارد. میانگین مصرف مشروبات الکلی در شهروندان شهر سنج با میانگین ۲۱/۴۹ بیشتر از شهروندان شهر بانه با میانگین ۱۸/۶۸ است. همچنین نتایج حاکی از آن است که میانگین مصرف مشروبات الکلی در پاسخگویانی که سابقه مصرف مشروبات الکلی خانوادگی دارند (۲۴/۶۴)، بیشتر از میانگین پاسخگویانی بوده است که سابقه مصرف مشروبات الکلی خانوادگی نداشته‌اند (۱۸/۴۹).

تحلیل رگرسیون: در این پژوهش، تحلیل رگرسیون چند متغیره، با استفاده از روش گام به گام صورت گرفته است. نتایج تحلیل رگرسیونی نشان می‌دهد که متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیونی تقریباً ۶۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کنند. بنابراین متغیرهای امید به آینده، حرکت از رویکردهای دینی سنتی به سکولار، کنترل و نظارت خانواده، پیوندهای افتراقی، پایبندی دینی و مذهبی (فردی و خانوادگی) متغیرهای مؤثر در این رابطه بوده‌اند.

جدول ۳. آماره‌های تحلیل رگرسیونی چند متغیره گرایش به مصرف مشروبات الکلی

۰/۸۳۹	Multiple R	ضریب همبستگی چندگانه
۰/۷۰۵	R Square	ضریب تبیین
۰/۶۷۷	Adjusted R Square	ضریب تبیین تصحیح شده
۱/۶۷	Durbin-Watson	آزمون دوربین - واتسون

جدول ۴. تحلیل واریانس چند متغیره گرایش به مصرف

منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره F	سطح معناداری
اثر رگرسیونی	۳۲۰۶/۹۹۵	۵	۶۴۱/۳۹	۲۵/۲۷۲	۰/۰۰۰
باقیمانده	۱۳۴۵/۱۴۰	۳۳۵	۲۵/۳۸۰		
کل	۴۵۵۲/۱۳۶	۳۴۰	-		

جدول ۵. آماره‌های مربوط به متغیرهای مستقلی که در مدل رگرسیونی باقی مانده‌اند

نام متغیر	B	Std.B	Beta	T	SigT
عرض از مبدأ	۵۳/۶۰۶	۹/۲۲۲	-	۵,۸۱۳	۰/۰۰۰
حرکت از رویکردهای دینی سنتی به سکولار	۰/۸۵۰	۰/۱۳۶	۰/۴۷۹	۶/۲۵۰	۰/۰۰۰
پایبندی دینی و مذهبی (فردی و خانوادگی)	-۱/۱۰۳	۰/۱۸۲	-۰/۵۳۱	-۶/۰۷۴	۰/۰۰۰
کنترل و نظارت خانواده	-۰/۷۸۲	۰/۱۷۴	-۰/۳۹۲	-۴/۵۰۵	۰/۰۰۰
پیوندهای افتراقی	۰/۶۱۸	۰/۱۶۷	۰/۳۰۰	۳/۶۹۹	۰/۰۰۱
امید به آینده	-۰/۶۴۷	۰/۱۸۶	-۰/۲۷۴	-۳/۴۸۱	۰/۰۰۱

همان‌طور که یافته‌های جداول ۳ تا ۵ نشان می‌دهد، از میان متغیرهایی که وارد معادله شده‌اند، متغیر وابسته (گرایش به مصرف مشروبات الکلی)، در درجه اول از متغیر «پایبندی دینی و مذهبی (فردی و خانوادگی)» به صورت معکوس تأثیر می‌پذیرد، این متغیر به تنهایی ۵۳ درصد از واریانس و گرایش به مصرف مشروبات الکلی در میان جامعه مورد مطالعه را تبیین می‌کند و پس از آن متغیر وابسته از متغیر «حرکت از رویکردهای دینی سنتی به سکولار» به صورت مستقیم تأثیر می‌پذیرد؛ این متغیر به تنهایی ۴۸ درصد از واریانس گرایش به مصرف مشروبات الکلی در میان جامعه مورد مطالعه را تبیین می‌کند. سومین متغیر اثرگذار بر گرایش به مصرف مشروبات الکلی، متغیر کنترل و نظارت خانواده است. این متغیر نیز به تنهایی ۳۹ درصد از واریانس گرایش به مصرف مشروبات الکلی در میان جامعه مورد مطالعه را

به صورت معکوس تبیین می‌کند. چهارمین متغیر اثرگذار بر گرایش به مصرف مشروبات الکلی، متغیر پیوندهای افتراقی افراد است. این متغیر نیز به تنهایی ۳۰ درصد از واریانس گرایش به مصرف مشروبات الکلی در میان جامعه مورد مطالعه را به صورت مستقیم تبیین می‌کند و در نهایت پنجمین متغیر اثرگذار بر گرایش به مصرف مشروبات الکلی، متغیر امید به آینده است. این متغیر ۲۷ درصد از واریانس گرایش به مصرف مشروبات الکلی در میان جامعه مورد مطالعه را به صورت معکوس تبیین می‌کند. به این ترتیب، اولویت اثرپذیری متغیر وابسته از متغیرهای مستقل به صورت زیر است:

۱- پابندی دینی و مذهبی (فردی و خانوادگی): تبیین ۵۳ درصد از واریانس متغیر وابسته؛

۲- حرکت از رویکردهای دینی سنتی به سکولار: تبیین ۴۸ از واریانس متغیر وابسته؛

۳- کنترل و نظارت خانواده: تبیین ۳۹ درصد از واریانس متغیر وابسته؛

۴- پیوندهای افتراقی: تبیین ۳۰ از واریانس متغیر وابسته؛

۵- امید به آینده: تبیین ۲۷ از واریانس متغیر وابسته؛

مدل نهایی تحلیل رگرسیونی چند متغیره در پژوهش حاضر به صورت زیر است:

$$e_i + (\text{امید به آینده}) ۰/۶۴۷ - (\text{پیوندهای افتراقی}) ۰/۶۱۸ + (\text{کنترل و نظارت خانواده})$$

$$۰/۷۸۲ - (\text{پابندی دینی و مذهبی}) ۱/۱۰۳ - (\text{حرکت از رویکردهای دینی سنتی به}$$

$$\text{سکولار}) ۰/۸۵۰ + ۵۳/۶ = \text{گرایش به مصرف مشروبات الکلی}$$

همچنین مدل تحلیل مسیر روابط میان متغیرهای مستقل و وابسته در نمودار ۱ ترسیم شده است.

نمودار ۱: الگوی تحلیل مسیر عوامل فرهنگی اجتماعی و فردی مؤثر بر مصرف مشروبات الکلی

بحث و نتیجه گیری

نتایج این پژوهش نشان داد که وضعیت انومیک فرد با تمایل به مصرف مشروبات الکلی رابطه دارد. این یافته با نتایج پژوهشهایی سراجزاده و فیضی (۱۳۸۶ الف) همخوانی داشته و نتایج حاصل از این پژوهشها را تأیید می کند. در بررسی رابطه جنسیت با گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی، نتایج مطالعه حاضر مبنی بر تأیید تفاوت با نتایج پژوهشهای محمدخانی (۱۳۹۰) و سراجزاده و فیضی (۱۳۸۶ ب) همخوانی دارد. نتایج پیوند سن با گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی نشان از ارتباط معکوس میان دو متغیر داشته و حاکی از مصرف بالای جوان ترها است. این یافته با نتایج پژوهشهای «پرستون و گودفیلو» (۲۰۰۶)، «باومی ستر و تاسمن» (۲۰۰۵)، محمدخانی (۱۳۹۰) و سراجزاده و فیضی (۱۳۸۶ ب) همخوانی دارد. در مورد متغیرهای وضعیت تأهل و تحصیلات نیز یافته ها موید نتایج پژوهشهای پرستون و گودفیلو (۲۰۰۶)، باومی ستر و تاسمن (۲۰۰۵)، محمدخانی (۱۳۹۰) و سراجزاده و فیضی (۱۳۸۶ ب) و مخالف نتایج پژوهش محمدخانی (۱۳۹۰) بود. در مورد متغیر امید به آینده، نتایج حاکی از رابطه معنادار و معکوس بود و این یافته با نتایج

پژوهشهای عزیزی (۱۳۸۷) و سراج‌زاده و فیضی (۱۳۸۶ الف) هم‌خوانی دارد. نتایج همچنین همدستان با پژوهش‌های «یاکوبیان و پیترز» (۲۰۰۲)، «ویلز» و همکارانش (۲۰۰۳)، باومی ستر و تاسمن (۲۰۰۵)، بریستون و گودفیلو (۲۰۰۶)، سراج‌زاده و فیضی (۱۳۸۶ ب)، محمدخانی (۱۳۹۰)، علیوردی‌نیا و همتی (۱۳۹۲)، عزیزی (۱۳۸۷) و سراج‌زاده و فیضی (۱۳۸۶ الف)، حاکی از ارتباط معنادار بین در دسترس بودن و راحتی تهیه، سابقه خانوادگی و پیوند با دوستان کچرو با تمایل جوانان به مصرف مشروبات الکلی است. یافته‌ها در مورد متغیر پابندی دینی، حاکی از وجود رابطه معنادار و معکوس است و این یافته با نتایج پژوهشهای یاکوبیان و پیترز (۲۰۰۲)، ویلز و همکارانش (۲۰۰۳)، علیوردی‌نیا و همتی (۱۳۹۲) و سراج‌زاده و فیضی (۱۳۸۶ الف) هم‌خوانی دارد.

همچنین، نتایج بررسی فرضیه‌ها و تحلیل رگرسیون به‌طور کلی تأکیدی بر مناسبت و تأیید بسیاری از نظریات موجود در مبانی نظری مطالعه است. بر این اساس، اثبات ارتباط و اثر متغیرهایی مانند وضعیت آنومیک حاکی از توان و اهمیت نظریه «مرتون» در مواجهه با انحرافات و تبیین آنها است. همچنین تأیید اثر پیوند با دوستان کچرو و تمایل به مصرف نشان‌دهنده اهمیت و توانمندی نظریه «ادوین ساترلند» در راستای تبیین مسایل و آسیب‌های اجتماعی افراد است. در مورد پیوند معکوس میان دین و مولفه‌های فرهنگی با تمایل به مصرف، نتایج مطالعه موید نظریه‌های ساخت‌گرایان است که بر اهمیت ساخت‌های فرهنگی در تعاملات اجتماعی تأکید می‌کنند. تأیید فرضیه‌های مرتبط با اثرات خانواده و کنترل اجتماعی موید توانمندی نظریه کنترل اجتماعی و در رأس آن نظریه «تراوس هیرشی» در تبیین رفتارهای کچرو است. به‌طور کلی، نتایج این مطالعه نشان داد که ۶۸ درصد از تغییرات مربوط به تمایل به مصرف مشروبات الکلی را می‌توان با بهره‌گیری از چند نظریه خاص و البته تنها با ایجاد ترکیبی مناسب از آنها تبیین کرده یا شناخت.

پیشنهادها:

- یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که بین امید به آینده و گرایش به مصرف رابطه

- معنادار و معکوس وجود دارد، بنابراین پیشنهاد می‌شود که استانداردها، وزارت بهداشت، اداره کار و سایر نهادها تلاش لازم برای ایجاد اشتغال و سلامت در جامعه داشته باشند تا افراد به دلیل مشکلات اجتماعی به مصرف مشروبات روی نیاورند؛
- یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که بین دسترسی راحت و ارزان به مشروبات الکلی و گرایش به مصرف آن رابطه معنادار و مستقیمی وجود دارد. بنابراین در این رابطه پیشنهاد می‌شود که نیروی انتظامی و ادارات مرتبط در این مورد شدت عمل داشته باشند؛
 - یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که بین میزان کنترل و نظارت خانواده و گرایش افراد به مصرف مشروبات الکلی رابطه معنادار و معکوسی وجود دارد. لذا در این رابطه پیشنهاد می‌شود خانواده‌ها در جامعه پذیری و نهادینه کردن اخلاقیات در فرزندان تلاش بیشتری داشته باشند؛
 - یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که بین پیوندهای افتراقی افراد و گرایش آنان به مصرف مشروبات الکلی رابطه معنادار و مستقیمی وجود دارد. این امر نشان از اهمیت دوستان و همالان دارد؛ بنابراین در این رابطه پیشنهاد می‌شود که خانواده‌ها و مدارس نسبت به دوستی دانش آموزان با افراد منحرف و ناباب نظارت و شدت عمل بیشتری داشته باشند؛
 - یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که بین میزان پایبندی دینی و مذهبی (فردی و خانوادگی) و گرایش افراد به مصرف مشروبات الکلی رابطه معنادار و معکوسی وجود دارد. بنابراین در این رابطه پیشنهاد می‌شود که علاوه بر خانواده‌ها، وزارت خانه‌های فرهنگ و ارشاد اسلامی و آموزش و پرورش، سازمان تبلیغات اسلامی و صدا و سیما و... اقدامات هماهنگ و معناداری برای تقویت باورهای دینی به عمل آورند؛
 - یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که بین حرکت از رویکردهای دینی سنتی به سکولار در افراد و گرایش آنان به مصرف مشروبات الکلی رابطه معنادار و مستقیمی

وجود دارد. بنابراین پیشنهاد می‌شود که نهادهای مسؤل در مورد تهاجم فرهنگی غرب هوشیارتر عمل کرده و تلاش لازم را برای گرایش بیشتر جوانان به دین به عمل آورند؛ یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که بین میانگین مصرف مشروبات الکلی به تفکیک سابقه مصرف خانوادگی، تفاوت معناداری وجود دارد، بنابراین پیشنهاد می‌شود که اداره بهزیستی، مدارس و سایر نهادهای مربوطه، نسبت به شناسایی کودکان و نوجوانان در معرض آسیب‌های اجتماعی اقدام کرده، با ارائه مشاوره و آگاهی، حداقل کمک را به آنان داشته باشند.

منابع

- امانت، حمید (۱۳۷۳). بررسی عوامل اجتماعی بزهکاری در شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس.
- ستوده، هدایت اله (۱۳۷۷). آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات). تهران: انتشارات آوای نور.
- سخاوت، جعفر (۱۳۷۳). جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی، تهران: انتشارات پیام نور.
- سراج زاده، سیدحسین و فیضی، ایرج (۱۳۸۶). عوامل اجتماعی مؤثر بر مصرف تریاک و مشروبات الکلی در بین دانشجویان. نامه علوم اجتماعی. شماره ۳۱، ۸۱-۱۰۲.
- سراج زاده، سیدحسین و فیضی، ایرج (۱۳۸۶). مصرف مواد مخدر و مشروبات الکلی در بین دانشجویان دانشگاه‌های دولتی در سال تحصیلی ۱۳۸۲-۱۳۸۱. رفاه اجتماعی. ۶(۲۵)، ۸۵-۱۱۰.
- کرباسی، منیژه و وکیلان، منوچهر (۱۳۷۷) مسائل نوجوانان و جوانان، تهران، دانشگاه پیام نور.
- حق دوست، علی اکبر؛ نژادقادی، حسن؛ صابری‌نیا، امین؛ اسماعیلی، مریم و امامی، مژگان (۱۳۹۳). بررسی وضعیت و علل مصرف مشروبات الکلی (مطالعه موردی: همه‌گیری مسمومیت مصرف الکل در رفسنجان). دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان. ۱۳(۱۰)، ۹۹۱-۱۰۰۵.
- طارمیان، فرهاد و مهریار، امیرهوشنگ (۱۳۸۷). اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی به منظور پیشگیری از مصرف مواد مخدر در دانش‌آموزان دوره راهنمایی. دانشگاه علوم پزشکی زنجان.

۱۶(۶۵)، ۳۳۵-۳۴۲.

- صدیق سروسستانی، رحمت الله (۱۳۶۷). تحلیل نظریه های مربوط به کج روی اجتماعی. علوم تربیتی. ۱۱(۴۰)، ۵۵-۶۶.
- حمدیه، مصطفی؛ مطلبی، نبی؛ عاشری، حسن و بروجردی، اشرف (۱۳۸۷). بررسی شیوع مصرف مواد محرک، الکل و داروهای روانگردان در نوجوانان و جوانان ۱۵-۳۵ ساله شهر تهران. پژوهش در پزشکی. ۳۲(۴)، ۳۱۵-۳۱۹.
- عزیزی، جلیل (۱۳۸۷). فقر اقتصادی و سوء مصرف مواد مخدر و مشروبات الکلی در بین جوانان شهر تهران و شمیرانات. رفاه اجتماعی. ۷(۲۹)، ۶۷-۸۶.
- علوردی نیا، اکبر و همتی، اعظم (۱۳۹۲). تحلیل اجتماعی گرایش به مصرف مشروبات الکلی در میان دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران. راهبرد اجتماعی فرهنگی. ۲(۷)، ۱۰۲-۷۷.
- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۷۹). مبانی نظری و تجربی وندالیسم: مروری بر یافته های یک تحقیق. نامه علوم اجتماعی. ۸(۱۶)، ۱۹۳-۲۲۷.
- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۸۳). وندالیسم. تهران: انتشارات آن.
- محمدخانی، شهرام (۱۳۹۰). شیوع مصرف سیگار، مشروبات الکلی و مواد روان گردان در نوجوانان ایرانی. دانشگاه علوم پزشکی کرمان. ۱۹(۱)، ۳۲-۴۸.
- ممتاز، فریده (۱۳۸۱). انحرافات اجتماعی نظریه ها و دیدگاه ها. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- هارالامبوس (۱۳۷۰). تئوری های انحرافات. امان الله صفوی (مترجم). رشد علوم اجتماعی. شماره ۶ تا ۹، ۵۴-۵۹.
- Baumeister, S. E. & Tossman P. (2005). Association between early onset of cigarette, alcohol and cannabis use and later drug use patterns: an analysis of a survey in European Metropolises, European Addiction Research. 11, 92-98.
- Cloward, R. and Ohlin. L.E (1961). Delinquency and Opportunity: A Theory of Delinquent. Routledge and Kegan Paul, London.
- Clarke, R and Cornish, D.B (1987). Understanding Crime Displacement: An Application of Rational Choice Theory. Criminology. 25(4), 901-916.

- Flowers NT, Naimi TS, Brewer RD, Elder RW, Shults RA, Jiles R. (2006). Patterns of alcohol consumption and alcohol-impaired driving in the United States. *Alcoholism: Clinical & Experimental Research*. Volume: 32, Issue Number: 4. Center for Study & Control of Alcohol & Other Add.
- Hagan, John (1988). *Modern Criminology: Crime, Criminal Behavior and its control*, New York: MC Graw, Hill-Inc.
- Hingson R. w, Howland J. (2002). Comprehensive community interventions to promote health: Implications for college-age drinking problems, *Journal of Studies on Alcohol*. Supplement, V 10, (s14): 226° 240.
- Hingson R, Heeren T, Winter M, Wechsler H. (2005). Magnitude of alcohol-related mortality and morbidity among U.S. college students ages 18-24: Changes from 1998 to 2001. *Annual Rev. Publ. Hlth*, 26, 259° 279.
- Thio, Alex (2001). *Deviant Behavior*, Boston: Allyn and Bacon.
- Preston, Pamela and Goodfellow, Marianne (2006). Cohort comparisons: social learning explanations for alcohol use among adolescents and older adults, *Addictive Behaviors*, in Press.
- Vold, G.B and Bernard, T. (1986). *Theoretical Criminology*, Oxford University
- Yacoubian, George S., Jr.: Peters, Ronald J. (2002). Identifying the prevalence and correlates of ecstasy use among high scholl seniors surveyed through 2002 Monitoring the Future, *Journal of Alcohol and Drug Education*. 49(1), 55-72.
- Wills, Thomas Ashby et al. (2003). Buffering Effect of Religiosity for Adolescent substance Use. *Psychology of Addictive Behaviours*. 17(1), 24-31.